

До спеціалізованої вченої ради
К 11.051.12
Донецького національного
університету імені Василя Стуса
21050, м. Вінниця,
вул. Грушевського, буд. 2

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, доцента

Джабраїлова Руслана Аятшаховича

на дисертаційне дослідження Гнедика Євгена Сергійовича

«Правове регулювання господарської діяльності у сфері

медичного туризму»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

за спеціальністю 12.00.04 – господарське право;

господарсько-процесуальне право

Актуальність теми дослідження

На даний час значного поширення набуває медичний туризм, що обумовлено можливістю одержання туристом (пацієнтом) більш якісних та (або) доступних медичних послуг поза місцем його постійного перебування. При цьому формування специфічного туристичного продукту, обов'язковою складовою якого є надання медичних послуг, відбувається внаслідок узгоджених дій різних учасників господарських відносин, особливе місце серед яких відводиться безпосередньо суб'єктам господарської діяльності у сфері медичного туризму.

Правову основу господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні складають норми низки нормативно-правових актів щодо туристичної діяльності та охорони здоров'я. В той же час, виходячи з якісної оцінки стану правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні, можна дійти висновку про

фрагментарний характер нормативно-правового забезпечення, що, звісно, не забезпечує захист життя і здоров'я туристів (пацієнтів), не сприяє підвищенню якості надання послуг та розвитку цієї сфери, а в багатьох випадках фактично змушує суб'єктів господарювання вдаватися до протиправної поведінки. У зв'язку з цим слід підкреслити вагоме значення дисертаційного дослідження, основні положення якого містять пропозиції щодо можливих шляхів усунення прогалин та колізій у правовому регулюванні господарської діяльності у сфері медичного туризму.

Важливо відзначити і те, що на тлі недостатності комплексних галузевих досліджень проблематики правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму, цінність представленої роботи значно збільшується.

Таким чином, дослідження особливостей господарсько-правового регулювання відносин у сфері медичного туризму спрямоване на поглиблення теоретичного доробку науки господарського права, а також вдосконалення правотворчої та правозастосовної практики в зазначеній сфері.

В контексті вищенаведеного обрання теми дослідження заслуговує на підтримку, адже воно є актуальним для юридичної науки та економічного життя за своїм предметом, поставленою метою, завданнями та результатами їх вирішення.

Новизна результатів наукового дослідження

Дисертація Є.С. Гнедика є першою в Україні науковою працею, в якій на підставі комплексного аналізу правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму, з урахуванням європейських правових стандартів у сфері туристичної і медичної діяльності сформульовано нові теоретико-правові положення та науково обґрунтовані висновки й пропозиції щодо удосконалення правового

регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні.

Зокрема, у першому розділі дисертаційної роботи автором розглянуто поняття та надано загальну характеристику господарської діяльності у сфері медичного туризму, проаналізовано міжнародні та регіональні стандарти у сфері правового регулювання медичного туризму, досліджено правову основу та виокремлено види господарської діяльності у сфері медичного туризму.

Так, аргументованою слід визнати думку автора про те, що специфіка господарської діяльності у сфері медичного туризму полягає у наявності високого ступеня ризику заподіяння шкоди життю і здоров'ю туриста (пацієнта), мінімізація якого є одним із основних завдань її господарсько-правового регулювання. При цьому дисертант обґрунтовано доводить, що критерієм відмежування господарської діяльності у сфері медичного туризму від інших видів туристичної діяльності, пов'язаних з оздоровленням туристів, є наявність у складі туристичного продукту з медичного туризму медичних послуг, пов'язаних з медичним втручанням (с. 29–47).

Є.С. Гнедиком детально проаналізовано міжнародно-правові акти Організації Об'єднаних Націй, рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я, Всесвітньої туристичної організації, Всесвітньої медичної асоціації, а також правові акти та інші правові норми Ради Європи, Європейського Союзу та СНГ, рішення Європейського Суду з прав людини тощо. І за підсумками такого аналізу дисертантом наведено слушний висновок про те, що, в умовах відсутності в Україні правових норм, спеціально призначених для правової регламентації медичного туризму, при здійсненні цієї діяльності слід керуватися міжнародними та регіональними стандартами, які стосуються медичного туризму в цілому та таких його невід'ємних складових, як медичної і туристичної діяльності (с. 48–75).

Розглядаючи правову основу здійснення господарської діяльності у сфері медичного туризму, автором обґрунтовано, що правову основу діяльності у сфері медичного туризму становлять норми, що регулюють туристичну діяльність, діяльність у сфері охорони здоров'я та санаторно-курортного лікування. З метою врахування особливостей господарської діяльності у сфері медичного туризму, дисертантом додатково запропоновано уточнити нормативно-правову термінологію, зокрема, у частині уточнення поняття «туристичний продукт» (с. 54).

Привертає увагу запропонована автором класифікація господарської діяльності у сфері медичного туризму залежно від виду медичних послуг. Слід погодитися з думкою дисертанта про те, що зазначений критерій класифікації має сутнісний характер, оскільки вид медичних послуг є визначальним для обрання медичного закладу, а надання медичних послуг вимагає врахування особливостей відшкодування з боку держави або страхових компаній витрат на охорону здоров'я, а також правових обмежень щодо окремих методів лікування та видів медичного втручання (с. 88–107).

У розділі другому дисертаційної роботи наведено господарсько-правовий статус суб'єктів з медичного туризму, а також розкрито особливості взаємодії суб'єктів організаційно-господарських повноважень у сфері медичного туризму.

Зокрема, у дисертаційному дослідженні з достатньою повнотою розкрито коло учасників господарських відносин у сфері медичного туризму. Автором слушно наголошується на тому, що для здійснення туроператорської діяльності у сфері медичного туризму необхідно встановити вимоги щодо професійного рівня осіб, які братимуть участь у створенні туристичного продукту та передбачити наявність письмових домовленостей із закладами охорони здоров'я, в яких буде пропонуватися надання медичних послуг, а також відповідальність за надання послуг неналежної якості. Обґрунтованою слід визнати також пропозицію щодо

створення МОЗ відкритого реєстру іноземних суб'єктів діяльності у сфері медичного туризму, до якого включати заклади охорони здоров'я, які мають право на надання медичних послуг відповідно до законодавства країни, де вони розташовані (с. 113–138).

Досліджуючи правовий статус суб'єктів організаційно-господарських повноважень у сфері медичного туризму, автором, із наведенням належних аргументів, запропоновано розмежування повноважень щодо управління діяльністю у сфері медичного туризму між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (в частині здійснення державного нагляду (контролю)) та МОЗ України. Додатково автором обґрунтовано доводиться необхідність наділення МОЗ України повноваженнями щодо здійснення акредитації туристичних операторів, які здійснюють діяльність у сфері медичного туризму, а також ведення єдиного реєстру іноземних закладів охорони здоров'я, з якими можуть бути укладені договори при здійсненні виїзного медичного туризму та при направленні громадян України на лікування за кордон за державні кошти (с. 139–155).

У межах третього розділу дисертації досліджуються публічні інтереси при здійсненні діяльності у сфері медичного туризму, а також висвітлено функції та засоби регулюючого впливу держави на здійснення діяльності у сфері медичного туризму.

Так, заслуговує на підтримку авторська бачення того, що публічні інтереси у сфері медичного туризму складаються, по-перше, з конституційних гарантій права людини на життя, здоров'я та його охорону, по-друге, із забезпечення державного регулювання та державної підтримки туристичної діяльності в цілому та медичного туризму зокрема; по-третє, із застосування спеціальних механізмів реалізації публічних інтересів до суб'єктів медичного туризму, в тому числі іноземних суб'єктів

господарювання, послугами яких користуються споживачі (пацієнти) (с. 162–177).

Розглядаючи функції та засоби регулюючого впливу держави на здійснення діяльності у сфері медичного туризму, Є.С. Гнедиком всебічно досліджено, а також запропоновано конкретизувати модель державного регулювання такої діяльності, яка має включати такі функції, як управління, контроль та охорона публічних інтересів (с. 179–189).

Звісно, робота містить і інші, не менш цікаві наукові положення, які визначають новизну дисертаційного дослідження Є.С. Гнедика, проте і цього цілком достатньо, аби стверджувати, що автором досягнуто головної мети дисертації, яка полягає в обґрунтуванні нових пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження

Структура дисертації Є.С. Гнедика відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а виклад його результатів здійснено на належному науково-методичному рівні.

Наукові положення та рекомендації аргументовані, базуються на розробках з питань господарсько-правового регулювання туристичної діяльності в Україні та окремих зарубіжних країнах.

Обґрунтованість та достовірність підготовлених висновків та рекомендацій досягається за рахунок дослідження автором значної кількості літературних та нормативно-правових джерел (робота містить список використаних джерел із 221 найменування).

Обґрунтованість сформульованих автором висновків і пропозицій підтверджується і фактом публікації робіт, присвячених темі дисертації. Зокрема, За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, з яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у виданнях іноземних держав, у тому числі 1 стаття в журналі, що індексується в

наукометричній базі Web of Science, та 8 тез наукових доповідей на конференціях та круглому столі.

При цьому як публікації, так і автореферат дисертації з достатньою повнотою висвітлюють положення поданого на захист дослідження.

Висновки і рекомендації, які розроблені автором в результаті опрацювання значного обсягу законодавства та проведення комплексного системного дослідження, достатньо апробовані на науково-практичних конференціях.

У дисертації вдало використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

В цілому, для роботи характерний логічний стиль викладення матеріалу, а дослідження відзначається послідовністю та чіткістю висновків.

Теоретичне і практичне значення результатів

Теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи полягає в комплексному системному дослідженні проблематики господарсько-правового регулювання відносин у сфері медичного туризму та розробці пропозицій з удосконалення законодавства України у даній сфері.

Найбільш значущими науковими результатами дослідження є:

змістовне уточнення термінологічного апарату, притаманного сфері суспільних відносин, що досліджувалась у дисертаційному дослідженні. Зокрема, автором удосконалено визначення поняття господарської діяльності у сфері медичного туризму, запропоновано визначення поняття поняття туристичного продукту при медичному туризмі тощо;

виявлення ключових ознак господарської діяльності у сфері медичного туризму, класифікація господарської діяльності у сфері медичного туризму;

уточнення кола учасників відносин у сфері господарювання, конкретизація правового статусу суб'єктів господарської діяльності у сфері медичного туризму;

виявлення особливостей державного регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму.

Теоретичні висновки, запропоновані у дисертаційному дослідженні, можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень з питань правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму.

Практичне значення положень і рекомендацій виконаного дослідження полягає в тому, що вони можуть бути застосовані у законотворчій діяльності з метою доопрацювання та удосконалення чинного господарського законодавства, а також у практиці правозастосування.

Крім того, матеріали дисертаційного дослідження також можуть бути використані у науково-дослідній роботі, у навчальному процесі при викладанні господарсько-правових дисциплін.

Зауваження щодо форми та змісту дисертації

В цілому позитивно оцінюючи положення дисертаційної роботи, слід звернути увагу автора на окремі недоліки, а саме:

1. У підрозділі 1.3 дисертаційної роботи наводиться положення про те, що поняття «лікувально-оздоровчий туризм», яке міститься у Законі України «Про туризм», не повністю відображає спектр господарської діяльності у сфері медичного туризму, оскільки не охоплює, зокрема, медичні послуги, пов'язані з медичним втручанням, які не мають лікувального ефекту. У зв'язку з цим, автором запропоновано внести зміни до ч. 4 ст. 4 Закону України «Про туризм» шляхом заміни назви виду туризму з «лікувально-оздоровчий» на «медичний» (с. 85). Втім зазначена пропозиція напевно має корелювати з попередніми висновками автора, які

наводяться у підрозділі 1.1, про те, що господарська діяльність у сфері медичного туризму відмежовується від інших видів туристичної діяльності, пов'язаних з оздоровленням туристів. При цьому критерієм відмежування автором визнано наявність у складі туристичного продукту з медичного туризму медичних послуг, пов'язаних з медичним втручанням. Відповідно до цього висновку, можна припустити, що поняттям «лікувально-оздоровчий» можуть охоплюватися види діяльності, які передбачають надання оздоровчих послуг, але без медичного втручання. Втім автор визнав лікувально-оздоровчу діяльність різновидом господарської діяльності у межах медичного туризму. Отже, напевно було б доцільним запропонувати не заміну поняття «лікувально-оздоровчий», а доповнення ч. 4 ст. 4 Закону України «Про туризм» поняттям «медичний туризм», чітко визначивши спільні та відмінні риси лікувально-оздоровчого та медичного туризму.

2. У підрозділі 2.1 дисертаційної роботи (с. 138) автором, за підсумками проведеного аналізу, наводиться коло учасників господарських відносин у сфері медичного туризму, серед яких виділяються фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо. Вбачається, що запропонована автором класифікація учасників господарських відносин у сфері медичного туризму потребує певного уточнення через призму ст. 2 Господарського кодексу України, яка визначає склад учасників відносин у сфері господарювання. Зокрема, додаткового обґрунтування потребує авторська думка щодо віднесення до кола учасників господарських відносин у сфері медичного туризму фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо.

3. У підрозділі 3.2 дисертаційної роботи (с. 187, 192), а також на с. 26 дисертації автором наводиться наукове положення щодо необхідності державної підтримки діяльності у сфері медичного туризму шляхом

обґрунтування встановлення пільгових режимів оподаткування для вітчизняних туристичних операторів, що займаються створенням туристичного продукту з медичного туризму за направленням Міністерства охорони здоров'я України, в тому числі для санаторно-курортних закладів, що надають лікувально-оздоровчі послуги за державними програмами. Напевно зазначена пропозиція потребує додаткового обґрунтування із урахуванням положень Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Відповідно до п. 3 абз. 2 ч. 1 ст. 4 зазначеного Закону, надання податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів, серед іншого, визнається однією з форм державної допомоги. При цьому, як зазначено у ст. 2 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», державна допомога є недопустимою для конкуренції, якщо інше не встановлено цим Законом. Отже, вбачається, що авторові доцільно було б, насамперед, з'ясувати чи визнаватиметься надання державної допомоги у формі пільгового оподаткування допустимою для конкуренції.

Загальний висновок по дисертації

Викладені зауваження мають дискусійний характер. Вони направлені на подальше дослідження поставленої проблеми та істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Гнедика Євгена Сергійовича.

Дисертація Є.С. Гнедика – актуальне, самостійне, змістовне наукове дослідження, яким автор розв'язує важливе наукове завдання, яке полягає у розробці теоретичних пропозицій та практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні, що має істотне значення для науки господарського права.

Дисертація логічно побудована, оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, а її положення викладені чітко та

зрозумілою мовою. Пропозиції і рекомендації можуть бути використані для удосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Дисертація А.В. Гордієнка відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. Автореферат та наукові публікації повністю відображають основні положення та результати дисертації. Публікації в достатній кількості вміщено у наукових фахових виданнях, визначених для оприлюднення положень дисертацій.

Таким чином, вищезазначене дає підстави вважати, що дисертація Гнедика Євгена Сергійовича за своїм змістом, достовірністю отриманих результатів, новизною, теоретичною та практичною значимістю відповідає вимогам пунктів 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04. – господарське право; господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,
заступник директора з наукової роботи
Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова НАН України»

Р.А. Джабраїлов

Підпис доктора юридичних наук, доцента Джабраїлова Р.А. засвідчую:

Учений секретар
Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова НАН України»,
кандидат юридичних наук

В.К. Малолітнева

« _____ » 2020 р.